

CUVINTE ȘI SENSURI RECENTE ÎN NOUL DICȚIONAR ROMÂN-SPANIOL

CARMEN LOZINSKI

Liceul „Miguel de Cervantes”

București

1. *Noul Dicționar român-spaniol* – DRS₂¹ – elaborat de Alexandru Calciu și Zaira Samharadze – ocupă un loc important în ansamblul operelor lexicografice bilingve româno-spaniole apărute în ultimele trei decenii.

Analiza noastră pornește de la principiile *semanticii moderne* și ale *metalexicografiei*² și urmrește: (1) **ponderea cuvintelor și sensurilor recente din limba română în economia acestui dicționar**; (2) **problemele definirii și echivalenței în limba spaniolă a noilor termeni și sensuri** (atât la nivelul claselor lexico-semantice din care fac parte, cât și din punct de vedere sintagmatic); (3) **acuratețea soluțiilor lexicografice propuse**³.

2. DRS₂ înregistrează un număr mare de *termeni, sensuri și sintagme recente* precum: ARIERATE, A BIP I, BUTICAR, C P UNAR, CONSUMERISM, DISCOUNT, GRAFFITTI, GRIL, INSOLVENȚĂ, MOBIL, PEAJ, RATING, ROVINIET, SOLD, AGENT *imobiliar / de bursă / de turism*, ACQUISUL *comunitar*, control ANTIDOPING, ASIGURARE *casco / multiplă*, contribuție la ASIGURĂRI, GRIPA *puilor / psorilor*, boala VACII *nebune*, CARTEL *pre pay*, CONTRACT *pe durată nedeterminată*, DROG *de sinteză*, eșichier POLITIC, FEBRUARIU *aviar*, FECUNDAȚIE *in vitro*, MANDAT *european de aducere*, PUTERE *de achiziție / de cumpărare*, RACHET *instalate în Europa*, SINDROM *respirator acut sever*, SINDROMUL *ADHD / THDA*, zonă EURO, Front / Guvern de SALVARE *Națională*, SALARIU *mediu pe economie*, UNIUNE *consensuală* etc.

Înregistrarea unor colocuții recente, precum CLAUZĂ *de exceptare*, EUROPA „*cu mai multe viteze*”, PONDERAREA *voturilor*, ÎNTREPRINDERI *mici și mijlocii*, INTERPRETARE *în sistem „retour”*, INTERPRETARE *în oaptă / la ureche* etc., a impus și folosirea unei matrițe nou create în lexicografia bilingvă – (UE) –, explicitată prin „*din glosarele Uniunii Europene*”.

¹ Am folosit sigla DRS₂, pentru a-l diferenția de o altă lucrare lexicografică de mari dimensiuni, apărută acum trei decenii, *Dicționar român-spaniol* (DRS₁), dicționară cărui analiză am realizat-o cu alte ocazii (Lozinski 2006; 2009; 2010a; 2010b).

² Vezi Bidu-Vrănceanu (1996, 2000b; 2010), Bidu-Vrănceanu / Forșcu (2005), Corbin (1989) și DSL.

³ Pentru alte discuții și exemple privind înregistrarea și echivalența noilor termeni și sensuri din limba română în dicționarele bilingve româno-spaniole vezi Lozinski (2008; 2009; 2010b; 2011).

DRS₂ include și *termeni, subsensuri și sintagme* considerate tabu de lexicografia bilingv anterioară anului 1989: AZILANT, CONTRACEPTIV, CONTRACEPTIE, DISIDENT, HOMOSEXUAL, PORNOGRAFIE, SCIENTOLOGIE, CLAUZA *na iunii celei mai favorizate*, FOTOGRAFIE *porno, a pune sub ascultare* TELEFONUL. Alte lexeme tabu, înregistrate pentru prima dată de acest dicționar, sunt precedate de marca (*la masoni*): sub MISTRIE apare în sintagma *a trece* MISTRIA, sub FIU, se regăsește înlocuirea FIU *luminii*, sub COLOAN figurează contextul *a fost ars între* COLOANE, un subsens al lui COMISARIAT este urmat de precizarea (*în Ordinul de Malta*) .a.m.d.

3. DRS₂ înregistrează *noile accepții* ale unor *termeni polisemantici uzuali* din limba română, le marchează corespunzător și indică echivalențele acestora, după o prealabilă dezambiguizare semantică.

De cele mai multe ori lexicografii identifică *sistemul de opoziții propriu limbii spaniole* și înregistrează corespunzător și potriviri.

- Dacă pentru echivalarea celor patru sensuri mai vechi ale lui A LEGITIMA („1. a(-i) dovedi identitatea pe baza unui document legal. 2. (*jur.*) a recunoaște un copil născut în afara căsătoriei. 3. (*jur.*) a oficializa o căsătorie. 4. (*fig.*) a justifica, a îndreptăți”) pot fi folosite echivalențele IDENTIFICAR, COMPROBAR LA IDENTIDAD, (*jur.*) LEGITIMAR, HACER LEGÍTIMO (AL HIJO NATURAL), (*fig.*) JUSTIFICAR, LEGITIMAR, pentru sensul recent, din limbajul sportiv, al lui *a se* LEGITIMA, acela de „a semna un contract cu un club sportiv”, spaniola dispune de un termen specializat contextual și, prin urmare, înregistrarea acestui nou sens, marcarea prin (*sport*) și indicarea corespunzătoarelor respectivi – FICHAR POR, SUSCRIBIR FICHA POR – în DRS₂ sunt corecte și binevenite.

- La fel stau lucrurile și în cazul lui COMISAR, care poate fi pus în corespunzere, pentru sensurile și sintagmele mai vechi cu COMISARIO, (*de poliție*) INSPECTOR DE POLICÍA, (*mar.*) SOBRECARGO, EL COMISARIO DE LA EXPOSICIÓN, dar, în cazul colocărilor recente ÎNALTUL COMISAR ONU, lexemul selectat pentru a-l echivala nu poate fi decât COMISIONADO, iar traducerea completă EL ALTO COMISIONADO DE NACIONES UNIDAS / DE LA ONU, echivalența pe care lexicografii DRS₂ o înregistrează.

- Pentru echivalarea lui UMBREL spaniola dispune de două lexicalizări, care se actualizează în contexte determinate: PARAGUAS pentru UMBREL *de ploaie* și pentru noul sens figurat, creat în ambele limbi puse în relație, și anume acela de „instituție sub patronajul creștin se desfășoară o acțiune”, și, respectiv, SOMBRILLA sau QUITASOL pentru UMBREL *de soare*. Prin urmare, echivalarea unei sintagme, cum ar fi „*acțiune realizată sub UMBRELA ONU*” se va face exclusiv prin „*acción bajo el PARAGUAS de la ONU*”, iar includerea unui context minimal de acest tip în articolul destinat termenului respectiv ar fi fost binevenit.

- La fel, sub articolul consacrat lui SONERIE ar fi fost utilă precizarea că pentru soneria telefonului mobil și în contextul *logouri* și SONERII echivalarea nu se mai face prin sinonimul interlingvistic TIMBRE, ci prin sintagma specializat contextual TONOS DE LLAMADA.

- Multe soluții lexicografice din DRS₂ scot în evidență faptul că cele două limbi puse în relație organizează diferit același continuum semantic și în ceea ce privește numărul unităților lingvistice folosite.

Sub BURS este înregistrat contextul *întâlnire a agenților de* BURS, redat prin lexemul BOLSÍN, sub HA I apare colocăria *edin de fumat* HA I, tradus prin (*arg.*) FUMATA, *a introduce* CLAUZE *într-un contract* este echivalat prin CLAUSULAR, *totalitatea* CLAUZELOR (*unui contract*) prin CLAUSULADO, *operator pe* CALCULATOR prin TECLISTA .a.m.d.

4. DRS₂ înregistrează și termeni, sintagme sau sensuri inexistente în dicționarele limbii române: PIAR, TOT-TEREN, la A RA CHETA este înregistrat un al treilea sens, marcat (*arg.*) etc. În toate aceste cazuri, corespondenții cu care sunt puși în relație acești termeni și sintagme sunt cei care elucidează sensul lexemelor și sintagmelor românești: *RELACIONES PÚBLICAS* „responsabil cu relații publice”, *TODOTERRENO* „vehicul 4x4” și, respectiv, *AFEITARSE* „a se bărbieri”.

Există însă o serie de termeni sau sensuri recente care, deși nu figurează încă în dicționarele limbii române, se actualizează frecvent, iar înregistrarea, marcarea pe domenii și glosarea lor în acest dicționar este binevenită. Este cazul lui *ROAMING* (*tel.*) pus în relație cu *ITINERANCIA* sau al sensului secundar, marcat (*fam.,TV*), al lui *BURTIER* („anunț / text mobil care rulează pe ecranul televizorului”) echivalat prin *RÓTULO MÓVIL* și *EN TELETEXTO*.

5. Dicționarele bilingve conțin un număr variabil de glose, care în locul de echivalenți pentru termenii referitori la realitățile socio-culturale specifice ții respective.

- Pentru sensul de bază al lui *AUROLAC* – „lac pentru vopsit elemente metalice, conținând elemente halucinogene” – sunt indicați corespondenții *LACA* („lac”) și *PEGAMENTO* („lipici, aracet”). Apoi sunt înregistrate sensul, figurat, de „copil fărâncămin (al străzii) care se droghează cu aurolac”, care este glosat mai întâi prin (*arg.*) *NIÑO VAGABUNDO / CALLEJERO (QUE INHALA PEGAMENTO / DISOLVENTE)* („copil al străzii care inhalează aracet / dizolvant”), iar mai apoi pus în relație cu un echivalent cultural – *HUELEPEGA* („tânăr / copil din America Latină care inhalează aracet industrial pentru a uita de problemele cu care se confruntă”) –, precum și sintagma *banda de AUROLACI*, echivalat prin „*BANDA DEL PEGAMENTO*”, soluție acceptabilă doar în registrul familiar. Lipsite, însă, din articolul respectiv, un alt subsens, figurat și peiorativ, cel de „om prost, redus mintal”, pentru echivalarea căruia nu s-ar mai putea folosi lexemele sau sintagmele anterioare, ci unul din cvasisinonimele *SUBNORMAL* și *DEFICIENTE*, ambele marcate (*depreciativ*) în dicționarele spaniole.

- Alte exemple în acest sens sunt *DOSARIAD*, care este marcat (*fam.*) și explicat printr-o parafrază amplă – *CHANTAJE DE LOS EXPEDIENTES PERSONALES* – și un echivalent între ghilimele *EL „DOSSIERGATE”*, *ROVINIET*, pentru care glosarea este incompletă – *PEGATINA (DEL TRÁFICO)* („abild de trafic”) – și nu elucidează sensul lexemului românesc, sintagma *CODUL numeric personal*, care este urmat de o explicație între paranteze – (*nu există ; folosesc numai denet*) –, sau *MANCURT*, termen absent din dicționarele bilingve anterioare anului 1989, care este redat prin împrumutul *MANKURT*, deși o parafrază a termenului ar fi fost util, întrucât atât sensurile mai vechi ale acestuia – „1. (ist.) rob care (...) își pierde memoria și orice urmă de personalitate, fiind ușor de manipulat. 2. (ext.) persoană înrobătită total și îndobitocită; persoană care i-a fost anulat conștiința de sine” –, cât și sensul recent, de „român aservit puterii rusești / sovietice”, care se actualizează frecvent în româna vorbită în Basarabia, sunt destul de opace pentru vorbitorul mediu de limba română.

6. De multe ori se remarcă ordinea aleatorie a echivalențelor propuse sau absența corespondențului spaniol uzual în seria indicată.

- Este cazul lui *TELECOMAND*, al cărui echivalent uzual, *MANDO A DISTANCIA*, apare penultimul în seria corespondenților *TELEMANDO*, *TELEDIRECCIÓN*, *CONTROL A DISTANCIA/REMOTO*, *TELECOMANDO*, *MANDO A DISTANCIA*, *TELEGOBIERNO*; sensul marcat (*TV*) al lui *ANUN* este pus în relație cu anglicismul *SPOT*, lexem care se actualizează rar în spaniol, și cu sintagma marcată (*Am.*) *AVISO COMERCIAL*, în loc de corespondențului

interlingvistic uzual *ANUNCIO*; colocalia *CODUL PIN* este glosat, corect, prin *CÓDIGO DE LA TARJETA DE CRÉDITO* și *LOS CUATRO DÍGITOS SECRETOS DE LA TARJETA*, dar nu este indicat sintagma uzual *CÓDIGO PIN*, iar pentru *H RUIRE profesional* este preferată o parafrază greoaie, neeconomică – *ACOSO MORAL EN EL TRABAJO, PSICOTERROR LABORAL VIOLENCIA PSICOLÓGICA EN EL TRABAJO* – în locul echivalenței ei, consacrate prin uz, *ACOSO LABORAL*.

7. Alteori DRS_2 indică drept echivalențe termenii și sintagme inexistente în dicționarele limbii spaniole.

• Termenul *PILUL anticoncepțional* este pus în relație cu *PÍLDORA ANTIBEIBI*, în loc de *PÍLDORA (CONTRACEPTIVA)*, iar *vânzător de DROGURI* cu *DÍLER*, deși corespondenții uzuali sunt *VENDEDOR DE DROGAS*, sintagmă nemarcată stilistic, și termenul argotic *CAMELLO*; pentru *A XEROXA* și *hârtie de XEROX* sunt indicate corespondenții *XEROCOPIAR* și, respectiv, *PAPEL COPIA*, inexistenți în dicționarele limbii spaniole, echivalențele corecte și uzuale fiind *SACAR/ HACER FOTOCOPIAS, FOTOCOPIAR* și, respectiv, *PAPEL PARA FOTOCOPIADORA*.

8. DRS_2 nu înregistrează o serie de colocalii uzuale, care se actualizează frecvent în limba română contemporană, și care pun probleme de echivalare. Absența acestora privează utilizatorul cu o competență lingvistică redusă sau medie în limba spaniolă de informații semantice importante sau îl face să recurgă la traduceri *ad litteram*, sau eronate.

• Astfel, nu figurează sub articolele corespunzătoare sintagme precum: *COPIE xerox*, careia i-ar corespunde lexemul *FOTOCOPIE*; *PAGINI aurii*, pentru echivalarea careia în limba spaniolă ar trebui selectat sintagma *PÁGINAS AMARILLAS*; *MONITORUL Oficial*, care poate fi pus în corespondență cu un echivalent cultural *BOE*, lexicalizare a siglei lui *BOLETÍN OFICIAL DEL ESTADO*; sub *TRAFIC* apare ocurența *TRAFIC de femei*, dar lipsește cea de *TRAFIC de carne vie*, care se actualizează mai frecvent și pentru echivalarea careia ar trebui selectat sintagma specializată contextual *TRATO DE BLANCAS*.

• Spaniola preferă unor anglicisme, precum *HOT-DOG, SHOWBIZ, VOUCHER, CHECK-IN*, termenii și sintagmele adaptate sau calchiate: *PERRO (PERRITO) CALIENTE, MUNDO DEL ESPECTÁCULO, BONO DE VIAJE* sau *BONO DE HOTEL* și, respectiv, *FACTURACIÓN DEL EQUIPAJE* (care se întâlnește ca traducere oficială în toate aeroporturile din rile hispanice) și *MOSTRADOR DE FACTURACIÓN*. Absența acestor termeni recent împrumutați din limba engleză din corpusul DRS_2 va face ca utilizatorii cu o competență lingvistică medie ai acestui dicționar să recurgă la aceste anglicisme și în discursul în limba spaniolă.

• Sintagma uzuală *AP plat* nu este înregistrată sub articolul *AP*, unde figurează *AP mineral*, ci sub articolul destinat adjectivului *PLAT*, iar intrarea *FORUM* trimite la *FOR*, unde nu sunt înregistrate nici sensul nou, din comunicarea în mediul electronic, de „discuție pe internet între participanți care au interese, preferințe etc. comune”, și nici colocaliile uzuale *a intra pe FORUM, a participa la o discuție pe FORUM*.

• O sintagma uzuală precum *ASOCIAȚIE DE LOCATARI/ DE PROPRIETARI* nu este înregistrată nici sub intrarea *ASOCIAȚIE*, nici sub *LOCATAR* sau *PROPRIETAR*, iar utilizatorul dicționarului va fi tentat să recurgă la traducerea *ad litteram ASOCIACIÓN DE INQUILINOS/ DE PROPIETARIOS*, în locul celei corecte de *COMUNIDAD DE VECINOS*.

• La fel de oportun ar fi fost înregistrarea colocaliei *CARTE VERDE* („document special pentru automobilele cu circulație europeană”), al cărei echivalent este *CARTA VERDE*, deoarece un vorbitor de limbă spaniolă cu o competență lingvistică medie ar fi tentat să

recurg , pentru traducerea acesteia, la un fals prieten: *LIBRO VERDE*.

9. Numrul mare de cuvinte i sensuri recente înregistrate i solu iile lexicografice propuse fac din DRS₂ un instrument util pentru comunicarea în limba spaniol , atât pentru vorbitorii obi nui i, cât i pentru speciali ti.

La reeditarea acestuia s-ar impune, totu i, o reorganizare a anumitor articole i o reevaluare a echivalen elor propuse pentru o serie de termeni i subsensuri.

SIGLE

- DSL = Bidu-Vr nceanu, Angela, Cristina Clra u, Liliana Ionescu-Rux ndoiu, Mihaela Manca , Gabriela Pan Dindelegan, *Dic ionar de tiin e ale limbii*, Bucure ti, 2001, Nemira.
- DRS₁ = Calciu, Alexandru, Constantin Duh neanu, Dan Munteanu, 1979, *Dictionar român-spaniol*, Bucure ti, Editura tiin ific i Enciclopedic .
- DRS₂ = Calciu, Alexandru, Zaira Samharadze, 2009, *Dic ionar român-spaniol*, Bucure ti, Editura Univers Enciclopedic Gold.

BIBLIOGRAFIE

- Bidu-Vr nceanu, Angela, 1996, „Lexicografia i metalexicografia”, în *Studii i cercet ri lingvistice*, XLVII, nr. 1-6.
- Bidu-Vr nceanu, Angela (coord.), 2000a, *Lexic comun, lexic specializat*, Bucure ti, Editura Universit ii din Bucure ti.
- Bidu-Vr nceanu, Angela, 2000b, „Dic ionarele bilingve din perspectiva metalexicografiei”, în *Limb i literatur* , vol.I-II, p. 11-17.
- Bidu-Vr nceanu, Angela, 2007, *Lexicul specializat în mi care. De la dic ionare la texte* Bucure ti, Editura Universit ii din Bucure ti.
- Bidu-Vr nceanu, Angela (coord.), 2010, *Terminologie i terminologii*, Bucure ti, Editura Universit ii din Bucure ti.
- Bidu-Vr nceanu, Angela, Narcisa For scu, 2005, *Limba român contemporan . Lexicul*, Bucure ti, Humanitas Educa ional.
- Corbin, Pierre, 1989, „Lire les dictionnaires. Pour la constitution en champs de recherche de la lecture critique des textes léxicographiques français contemporains”, în *Le français dans le monde*, nr. *Léxiques*, p. 31-41.
- Lozinski, Carmen, 2006, „Problemele sensului în dic ionarele bilingve româno-spaniole”, în Gabriela Pan Dindelegan (coord.), 2006: 297-306.
- Lozinski, Carmen, 2008, „Problemele polisemiei în limbile român i spaniol . Sensuri noi în dic ionarele bilingve” în Gabriela Pan Dindelegan Gabriela (coord.), 2008: 629-632.
- Lozinski, Carmen, 2009, „Terminologiile în dic ionarele bilingve româno-spaniole”, în Rodica Zafiu, Gabriela Stoica, Mihaela N. Constantinescu (eds.), 2009: 549-554.
- Lozinski, Carmen, 2010a, „Sinonimie i echivalen interlingvistic în dic ionarele bilingve româno-spaniole”, în Zafiu Rodica, Adina Dragomirescu, Alexandru Nicolae (eds.), 2010: 257-263.
- Lozinski, Carmen, 2010b, „Termeni specializa i în dic ionarele bilingve (româno-spaniole)”, în Angela Bidu-Vr nceanu (coord.), 2010: 273-288.
- Lozinski, Carmen, 2011, „Noul Dic ionar român-spaniol. Aspecte macro- i micro-structurale”, în Rodica Zafiu, Camelia U urelu, Helga Bogdan Oprea (eds.), 2011: 275-283.
- Pan Dindelegan, Gabriela (coord.), 2006, *Limba român . Aspecte sincronice i diacronice*, Bucure ti, Editura Universit ii din Bucure ti.
- Pan Dindelegan Gabriela (coord.), 2008, *Limba român . Dinamica limbii, dinamica interpret rii. Actele celui de al 7-lea Colocviu al Catedrei de limba român* , Bucure ti, Editura Universit ii din Bucure ti.

- Zafiu Rodica, Gabriela Stoica, Mihaela N. Constantinescu (eds.), 2009, *Limba română . Teme actuale. Actele celui de al 8-lea Colocviu al Catedrei de limba română* , București, Editura Universității din București.
- Zafiu Rodica, Adina Dragomirescu, Alexandru Nicolae (eds.), 2010, *Limba română . Controverse, delimitări, noi ipoteze. Actele celui de al 9-lea Colocviu al Catedrei de limba română* , vol. I, București, Editura Universității din București.
- Zafiu Rodica, Camelia Uurelu, Helga Bogdan Oprea (eds.), 2011, *Limba română : Ipostaze ale variației lingvistice. Actele celui de al 10-lea Colocviu al Catedrei de limba română* , vol. I, București, Editura Universității din București.

RECENT WORDS AND MEANINGS IN THE NEW ROMANIAN-SPANISH DICTIONARY

(Abstract)

The present work is a short study of metalexigraphy that aims to analyse the way in which some of the words and meanings created in Romanian or borrowed, in the last two decades, are reflected and defined in a recent Romanian-Spanish dictionary (*Dicționar român-spaniol – DRS₂*).